

Kulturno-umjetničko društvo Ždala – specifičnosti i djelovanje

ŽUŽA ZABJAN

1. Uvod

Tradicija i običaji svaki zavičaj čine posebnim. Jedan aspekt tradicije koju narod danas njeguje je folklor. On predstavlja spoj glazbe, plesa i nošnji u tradicijskom duhu koji danas još žive u izvedbama organiziranih amaterskih kulturno-umjetničkih društava kao nacionalna vrijednost te kao izraz regionalnog i lokalnog identiteta suvremenog društva.

Mjesto Ždala nalazi se u Prekodravlju, na sjeveru ravničarske Lijepe Naše, uz samu granicu prema Republici Mađarskoj i njegovi stanovnici osobito su ponosni na svoju kulturnu baštinu, a napose folklorne elemente koji se u mnogočemu razlikuju od cjelokupnog podravskog folkloru zbog mađarskog jezika na kojem su nastali, a koji se i danas rabi u ovom mjestu. U Ždali, se folkloru pridaje velika važnost, a prikaz običaja, navika, načina života, odnosa među stanovnicima, moralnih vrijednosti i religijskih vrednota dio su aktivnosti koje se najbolje mogu prezentirati upravo kroz nastupe folklorne skupine i to ne samo u svome kraju, već i u ostatku zemlje pa i šire.

Članovi KUD-a Ždala cijene, poštuju i promoviraju folklorni izričaj, trude se zadržati i njegovati vlastitu tradiciju, dati važnost nematerijalnoj baštini koja bi se bez truda pojedinaca već odavno zaboravila. Ovaj prilog za Podravski zbornik

tek je mali doprinos i priznanje njihovom trudu i nastojanjima.

2. Djelovanje udruga koje su prethodile osnutku KUD-a Ždala

Potreba očuvanja i prezentiranja materijalne i nematerijalne kulturne baštine odgovoran je zadatak, a pisanje priloga o povijesti djelovanja kulturno-umjetničkih društava iznimno je zahtjevno jer je riječ o dugom vremenskom razdoblju društvenog djelovanja u Ždali.

U pripremi ovog teksta oslanjala sam se na razgovore s desetak stanovnika ovoga kraja koji su iznijeli svoja sjećanja na pojedina razdoblja djelovanja i rada društva, na čemu sam im neizmjerano zahvalna, jer su dali velik doprinos očuvanju od zaborava bogate tradicije i zbivanja u posljednjih stotinjak godina. U proteklim su godinama stariji članovi i članice ovog društva bili vrsni kazivači stručnjacima i etnologima koji su u okviru svojih istraživačkih projekata dolazili prikupljati podatke o narodnoj baštini ovoga kraja. Tako je primjerice zahvaljujući ustrajnom radu dr. Ivana Ivančana uspješno sačuvan dio folklorne baštine. Najstariji naraštaj mještana i danas s mlađim generacijama nesebično dijeli svoja sjećanja i doživljaj prošlosti, tek s malo nostalgije. Na taj način doprinosi

čuvanju kulturno-povijesnog nasljeđa ždalskog kraja, s naglaskom na posebnosti, čime su Ždalčani sačuvali vlastiti identitet po kojem ih se razlikuje, ali i povezuje s ostalim dijelovima Podravine.

Specifičnost ovog malog mjesta u Prekodravlju *mađarski je jezik u hrvatskom srcu*. Tijekom prošlosti selo je bilo povezano i životom isprepletено sa stanovništvom mađarskih sela, a o tome govore i neka današnja prezimena (Foruglaš, Šomodi, Varga, Tot, Bečeheli...). Izvorni folklor ovog sela većinom se razlikuje od folklor susjednih sela, pjevaju se mađarske pjesme i plešu čardaši. Po svojoj prostornoj strukturi, plesovi u Podravini najčešće imaju oblik zatvorenog kruga, dok su plesovi u Ždali gotovo isključivo parovni. Među predmetima koji služe u plesovima, kod podravskih se plesova koristi jastuk za *ples vankušec* i rupčić za *ples s rupčecom*, a predmeti su u ždalskim plesovima metla za *söprütánc* i šešir za *kalaptánc*.¹

Prema kazivanju mještana, plesalo se u raznim prigodama u razdoblju od Uskrsa do Božića, te od Božića do poklada, na svadbama, *prošćenjima*, *čehanju perja*, kućnim i društvenim zabavama, u vrijeme raznih običaja te pri obavljanju ratarskih radova kao što su *žetva* i *komušanje* kukuruza – *fosztás*. Najčešće se plesalo na otvorenim prostorima, u dvorištima, ulicama, na livadi i pred crkvom. Za hladna vremena koristili su se zatvoreni prostori kao što je vatrogasni dom, gostionica i privatne kuće. Za vrijeme korizme ili adventa nije se plesalo, postojale su zabrane od strane roditelja, a posebno se pazilo da djevojke dođu na vrijeme kući, obično kad je na Crkvi *zvono* za *pozdravljenje*. Ples je uvijek popraćen i pjesmom. Najstarije i najljepše pjesme pjevale su se pri obilježavanju božićnih i uskrsnih običaja te pjesme s prigodnim stihovima pri svatovskim običajima. Ples je imao važnu društvenu ulogu kao što je upoznavanje i zbližavanje mladih, te čuva-

Sl. 1. Mladenačko društvo svetog Josipa, 1919. godine (vlasnik Mirko Vitelić).

Sl. 2. Djevojačko društvo »Srce Isusovo i Marijino« 1935. godine (vlasnik Petar Šomodi).

Sl. 3. Folklorna skupina koja je 1953. godine osvojila drugo mjesto na Županijskoj smotri folkloru u Koprivnici, voditelj plesa i glazbe bio je Marko Bečeheli (vlasnik Jelka Foruglaš).

1 IVANČAN, Ivan: *Narodni plesovi Hrvatske 2*. Zagreb: Savez muzičkih društava Hrvatske, 1963.

nje običaja koji obilježavaju najvažnije trenutke u životu pojedinca i zajednice.

Najstarije kulturno-umjetničko društvo koje je djelovalo početkom 20. stoljeća bilo je »Mladenačko društvo svetog Josipa«. Osnovao ga je ždalski župnik Stjepan Štefanec 14. prosinca 1907. godine. Članovi društva bili su samo mladići iz Ždale, a svrha postojanja je međusobno djelovanje članova na dobrom i savjesnom ispunjavanju kršćansko-katoličkih i građanskih vrijednosti, predavanja i podučavanja o vjeri, povijesti, gospodarstvu za žitelje mjesta, te priređivanje priredaba i zabava. Istovremeno radi i djevojačko društvo »Srca Isusovog i Marijinog«, a također u tom razdoblju djeluje i mjesni zbor »Zvonimir« koji bilježi uspješan nastup u Ždali kada je otpjevao pozdravnicu preuzvišenom dr. Alojziju Stepincu, pod vodstvom zborovođe Zvonimira Haraminčića. Bilo je to 28. rujna 1934. godine za dijeljenja svete Potvrde. U vrijeme svog djelovanja, i dječjačko i djevojačko društvo dali su velik broj uspješnih predstava svom selu.²

Nakon Drugog svjetskog rata u Ždali djeluje društvo »Bolja budućnost«. Prema podatcima iz školske spomenice 1952./53. školske godine, to je društvo imalo folklornu skupinu, pjevački zbor i dramsku sekciju. Redovito su nastupali na prigodnim priredbama u selu. Folklorna je skupina u ožujku 1953. godine na smotri folkloru u Koprivnici osvojila drugo mjesto, a 1955. godine na smotri u Goli prvo. Uz hrvatski repertoar, nastupali su i s mađarskim pjesmama i plesovima. Uspješan je rad zabilježila i dramska sekcija koja je kroz igrokaze prezentirala poznata književna djela.³

Osim što se glazba koristila za lakše obavljanje poslova, ona se isto tako izvodila i u slobodno vrijeme. Primjer takvog izvođenja glazbe je pjevanje u crkvi, a njime su ljudi izražavali zajedništvo i ra-

Sl. 4. Omot kasete »Ždala u srcu i pjesmi« 1996. godine.

dost u sjedinjenju s vjerom. Javna okupljanja nedjeljom ispred crkve bila su prigoda da se pjevanjem izrazi povezanost i pripadnost određenoj društvenoj zajednici, ali i da se istaknu pojedini glazbenici i njihova nadarenost za glazbu. Često su se organizirale zabave u društvenom i vatrogasnom domu, a atmosfera se, osim jelom i pićem, podizala i zajedničkim pjevanjem. Pjesma je često bila popraćena plesom u kojem su plesači tijekom plesa uspostavljali i verbalnu komunikaciju pjevanjem šaljivih stihova. Tim stihovima izražavali su svoje osjećaje i obraćali su se prisutnima.

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća osnovan je Aktiv žena Ždale, a članice tog aktiva obogaćivale su kulturni život mjesta folklornim i dramskim nastupima. Uspostavom samostalne hrvatske države u ranim devedesetim godinama, članice Aktiva žena jednoglasno donose odluku o promjeni imena društva. Od tog dana 3. lipnja 1994. društvo dobiva ime Udruga žena »Hrvatsko srce« Ždala. Na istom sastanku osniva se folklorna skupina koja prvenstveno njeguje izvorne pjesme i plesove

2 IŠTVAN, Zvonimir: *Glazbeni život Prekodravlja*. Gola: Općina Gola, 2015.

3 ZABJAN, Žuža; IŠTVAN, Zvonimir: *Prekodravke – žene u kulturnom životu Prekodravlja*. Gola: Općina Gola, 2016.

na hrvatskom i mađarskom jeziku. Arhiv Udruge žena bilježi niz uspješnih nastupa u Đurđevcu, Koprivnici, Gotalovu, Osijeku, u susjednoj Republici Mađarskoj i naravno u samom mjestu Ždala. Nastupi su zapaženi i zanimljivi naročito zbog veselih čaradaša. Kako bi što bolje očuvale specifičnost svog folklor, članice Udruge žena tijekom 1996. godine započinju s aktivnostima oko snimanja prve kasete s hrvatskim i mađarskim pjesmama koje su se pjevale u Ždali. Kasete pod imenom »Ždala u srcu i pjesmi« izdana je uoči 20. godišnjice postojanja i rada Udruge žena »Hrvatsko srce« Ždala. Predstavljanje kasete i proslava obljetnice održana je 15. rujna 1996. u društvenom domu za sve one koji Ždalu nose u svom srcu.

3. Kulturno-umjetničko društvo Ždala⁴

Iako je društvo službeno registrirano 2008. godine, folklorna glazba i ples u Ždali imaju stoljetnu tradiciju i utkani su u život zajednice. Usklađeni su sa stilom života ljudi koji ih stvaraju, izvode, uče i prenose na nove naraštaje. Sastavni su dio raznih običaja koji se izmjenjuju tijekom godine i vezani su uz razne aktivnosti i zbivanja, ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu ljudi. Danas društvo broji 40 članova i djeluje kroz tri sekcije: izvorni folklor, mali folklor i mješoviti pjevački zbor. Članstvo se kroz godine mijenjalo, mnogi su dolazili i odlazili zbog različitih razloga kao što su preseljenje, udaja, školovanje, zapošljavanje i slično. Članovi Upravnog odbora i nositelji aktivnosti su: Brankica Foruglaš (predsjednica), Branka Gregorin (voditeljica pjevanja i plesa), Andrej Gregorin (voditelj sviranja), Žuža Zabajan (tajnica), Marija Sinjeri (blagajnica), Perica Pavešić (garderobijer), Petar Šomodić (član), Đurđica Špoljar (član), Ivan Koščak (član) i Milan Foruglaš (član).

Od 2012. godine počinju uspješni folklorni nastupi ovog društva, a prvi od njih

bio je prigodom snimanja TV emisije »Ljepom našom« kojoj je Općina Gola bila domaćinom i na kojoj su svi KUD-ovi iz Općine dobili priliku za nastup i prezentaciju svoje kulturne baštine. Bio je to poticaj i motivacija da se ponovno pokrene i aktivira izvorni folklor Ždala. Davor Cvetanović iz Koprivnice bio je voditelj pjevanja i plesanja, točka je osmišljena uz pomoć starijih članica koje poznaju izvorni folklor Ždala i pjesme na mađarskom jeziku. U mjestu nije bio sačuvan dovoljan broj nošnji za sve članice i članove pa se krenulo u obnovu i rekonstrukciju ždalske narodne nošnje. Općina Gola sufinancirala je nabavu svih ženskih i muških nošnji i odgovarajuće obuće. Nastup u navedenoj emisiji održan je 9. svibnja 2012. godine. Nastupilo je 12 plesnih parova, a u pratnji je pjevalo još 6 članova. Glazbena pratnja bio je gospodin Andrija Maronić na cimbalu. On je poznati graditelj i restaurator, promotor i baštinik zvuka cimbalu. Rodio se u glazbenoj obitelji u Ždali gdje mu se otac Imbro Maronić profesionalno bavio glazbom svirajući violinu, a sam je počeo svirati s 9 godina. Osnovao je glazbeni sastav »Veseli Podravci«. S bendom Martina Sagnera svirao je punih 15 godina. Te su mu godine donijele slavu i izvan Hrvatske, a bilježi uspješnu suradnju s mnogim glazbenicima i grupama.

Iste godine KUD Ždala učlanjuje se u Zajednicu kulturno-umjetničkih udruga Koprivničko-križevačke županije i Hrvatski sabor kulture, a voditeljica pjevanja i plesa postaje Branka Gregorin. Godina 2013. važna je zbog prvog velikog uspjeha KUD-a Ždala sudjelovanjem na Županijskoj smotri folkloru održanoj 13. 4. 2013. godine u Novigradu Podravskom. Mnogo se pripremalo, marljivo vježbalo i veoma uspješno nastupilo, a nastup je dobio i vrlo pozitivne kritike članova stručnog povjerenstva koje je pratilo smotru. Tako je profesor etnologije Goran Matoš napisao u svojem izvješću napisao sljedeće: »Društvo koje je po mom mišljenju ostavilo najbolji dojam na ovoj smotri. Vrlo sigurna izvedba s puno veselja i bez pretencioznih zahvata.

4 U daljnjem tekstu KUD Ždala.

Plesovi su točno tempirani kako bi ih sve dobne skupine plesača mogle vrlo dobro otplesati i otpjevati. Tijekom cijelog nastupa se vidjelo da skupina uživa u plesu, a to je i bit ovakvih događanja. Čestitam. Sugerirao bih ipak stvari koje su više vezane uz orkestar: malo bolje se uštimiti, svakako stišati harmoniku i maksimalno pojačati cimbal.« Tada je KUD Ždala izabran za sudjelovanje na »Đakovačkim vezovima« u Đakovu kao predstavnik Koprivničko-križevačke županije. Nakon ovog prvog velikog uspjeha slijedilo je sudjelovanje društva na državnom susretu izvornog folkloru u Karlovcu 2014. godine. Susret je održan u zgradi Gradskog kazališta Zorin dom, a sudjelovalo je 500 amatera iz 14 županija. Tročlano stručno povjerenstvo koje su činili Stjepan Sremac, Katarina Bušić i Irena Miholić, nije krilo oduševljenje nastupom KUD-a Ždala. Pohvalili su rad ovih vrijednih amatera i zaželjeli im puno uspjeha u daljnjem radu. Sudjelovanjem na 17. Županijskoj smotri folkloru 2015. godine u Svetom Ivanu Žabnu započela je još jedna uspješna godina KUD-a Ždala. Osvojivši 1. mjesto bili su predstavnici Županije na državnoj smotri folkloru u dvorani Domo-ljub u Koprivnici u organizaciji Hrvatskog sabora kulture. Etnolog dr. sc. Tvrtko Zebec u svom izvješću o nastupu napisao je sljedeće: »Istaknuo sam izvrstan primjer KUD-a Ždala što njeguje svoje tradicije upravo onakve kakve su naslijedili od svojih roditelja i djedova. Prema repertoaru pjesama i plesova radi se velikim dijelom o mađarskom utjecaju, puno je čardaša i mađarskih plesnih elemenata. Pohvalno je to što se ta skupina bavi vlastitom tradicijom na pravi način, a svakako je odličan primjer njegovanja vlastite kulture kao odraza multikulturalnosti.« Iste godine KUD Ždala uspješno se predstavio i na manifestaciji »Od Županije samo najbolje« u povodu Dana županije. Ovo društvo ima i veoma uspješnu prekograničnu suradnju, često nastupa u Općinama: Vizvar, Somogyudvarhely, Gyekenyes, Iharos i Csurgo u susjednoj Republici Mađarskoj. Cilj ovakve suradnje je uočiti koliko smo slični i ra-

Slika 5. KUD Ždala 2016. godine. Stoje: Vladimir Tišljarić, Branka Gregorin, Perica Pavešić, Nada Varga, Žuža Zabjan, Brankica Foruglaš, Milan Foruglaš, Katarina Grčić, Diana Foruglaš, Štefica Horvat, Elizabeta Kolarić, Maja Šimeg, Ivan Koščak, Darinka Ivančan, Petar Šomodi. Čuče: Karla Gregorin, Lea Vedriš, Irena Gregorin, Ronald Takač, Andrej Gregorin, Andreas Sabol, Valentino Sabolić (vlasnik KUD Ždala).

Slika 6. Prekogranična suradnja, nastup KUD-a Ždala 2017. godine u Vizvaru, Republika Mađarska (vlasnik KUD Ždala).

zličiti te želimo istaknuti koliko možemo biti ujedinjeni bez obzira na to što živimo u različitim sredinama. Podržava se ravnopravnost u odnosu na etničke, nacionalne, vjerske i druge razlike. Pokazuje se interes, osjetljivost, otvorenost i poštovanje prema kulturno drugačijima.

Sudjelovanjem na 20. Županijskoj smotri izvornog folkloru 2018. godine u

Legradu, KUD Ždala dobiva potvrdu o kvaliteti svog rada osvojivši prvo mjesto. U izvješću o stanju i usklađenosti odjeće na ovoj smotri, Vesna Peršić Kovač, profesorica etnologije, viša kustosica, piše: »Moram pohvaliti trud da se dojam uniformiranosti razbije različitim bojama suknje, kao i s više varijanti oglavlja, prije svega dvije vrste pokrivala za glavu: lijepe crvene šamije i dobro rekonstruirane poculice. Uz njih je dobro uklopljena bijela, strukirana ženska bluza koju ove godine nosi više plesačica. Muška odjeća je jednostavna i lijepa. Prikazano je više vrsta obuće, a primjećujem i to da ste nabavili adekvatnu obuću sviračima. Ovo je jedina skupina koja je pokazala i uspješno rekonstruiranu donju odjeću (pumperice). Vrlo lijepo, skladno i uredno. Zbog svega navedenog, skupinu predložimo za nastup na državnoj smotri izvornih folklornih skupina u Sisku.« Tijekom posljednjih godina društvo je bilo vrlo aktivno, a osim mnogobrojnih nastupa diljem Hrvatske nastupalo je i u inozemstvu. S posebnim ponosom ističemo vrlo uspješan nastup na Međunarodnoj smotri folkloru u Njemačkoj u mjestu Filderstat kraj Stuttgarta. Tom prilikom stručni žiri kojeg je predvodio etnolog i folklorist Andrija Ivančan, na okruglom stolu je odlučio da ovo folklorno društvo osvaja treće mjesto.

4. Zaključak

Svaka zemlja ima svoje specifičnosti koje se ponajviše uočavaju u tradiciji i običajima, a danas se njeguju kroz rad kulturno umjetničkih udruga i folklornih skupina. Njihov osnovni zadatak je isticanje i njegovanje vrijednosti tradicije kroz glazbu, ples, čuvanje i izradu nošnje ili rekonstrukciju i prezentiranje starih običaja. Mjesto Ždala i njezini stanovnici u tom su procesu zauzeli značajno mjesto prije svega zbog brige o svom kulturno umjetničkom nasljeđu. Najvažniji cilj svima koji su težili i još uvijek rade na očuvanju ždalske tradicije je sačuvati izvorne vrijednosti svoga kraja i to ne samo posredstvom

predmeta već i elemenata nematerijalne baštine koji su usvojeni usmenom predajom od predaka i koje je moguće sačuvati jedino prezentiranjem i prenošenjem mladim naraštajima.

Literatura i izvori

- IŠTVAN, Zvonimir: *Glazbeni život Prekodravlja*. Gola: Općina Gola, 2015.
- IVANČAN, Ivan: *Narodni plesovi Hrvatske 2*. Zagreb: Savez muzičkih društava Hrvatske, 1963.
- ZABJAN, Žuža; IŠTVAN, Zvonimir: *Prekodravke – žene u kulturnom životu Prekodravlja*. Gola: Općina Gola, 2016.
- ZABJAN, Žuža: *KUD Ždala*. Gola: Općina Gola, 2018.
- Spomenica mladenačkog društva sv. Josipa u Ždali
- Ljetopis škole Ždala
- Spomenica Župe Ždala
- Spomenica Područne škole Ždala